

Finanční účetnictví

Karel Šteker

Edice učebních textů

Odborné nakladatelství Vysoké školy ekonomie a managementu

 VŠEM

VYSOKÁ
ŠKOLA
EKONOMIE
A MANAGEMENTU

FINANČNÍ ÚČETNICTVÍ

Vysoká škola ekonomie a managementu

2020

Finanční účetnictví

Autor: Karel Šteker

Copyright © Vysoká škola ekonomie a managementu, 2020

Vydání první. Všechna práva vyhrazena.

ISBN: 978-80-88330-25-7

Vysoká škola ekonomie a managementu

www.vsem.cz

Žádná část této publikace nesmí být publikována ani šířena žádným způsobem a v žádné podobě bez výslovného svolení vydavatele.

Obsah

Finanční účetnictví	3
Seznam obrázků	7
Seznam tabulek	8
Značky a symboly v učebním textu	9
Seznam zkratk	10
PŘEDMLUVA	12
1. KAPITOLA: ZÁKLADY ÚČETNICTVÍ	14
1.1 Význam účetnictví	15
1.2 Účetní zásady a principy	15
1.3 Základní prvky účetnictví	19
1.3.1 Účet a soustava účtů	19
1.3.2 Směrná účtová osnova a účtový rozvrh	20
1.3.3 Účetní záznamy, doklady a knihy	21
1.3.4 Oceňování majetku a závazků	23
1.4 Zákon o účetnictví	23
1.5 Vyhlášky k zákonu o účetnictví	24
1.6 České účetní standardy	25
2. KAPITOLA: DLOUHODOBÝ MAJETEK	28
2.1 Oceňování dlouhodobého majetku	29
2.2 Způsoby pořízení a vyřazení dlouhodobého majetku	30
2.3 Dlouhodobý nehmotný a hmotný majetek	31
2.3.1 Rozdělení dlouhodobého nehmotného majetku	31
2.3.2 Rozdělení dlouhodobého hmotného majetku	31
2.3.3 Účetní operace	32
2.3.4 Odpisování dlouhodobého majetku	36
2.4 Dlouhodobý finanční majetek	40
2.4.1 Rozdělení dlouhodobého finančního majetku	40
2.4.2 Účetní operace	40
3. KAPITOLA: OBĚŽNÁ AKTIVA	45
3.1 Zásoby	46
3.1.1 Charakteristika zásob	46
3.1.2 Rozdělení zásob	46
3.1.3 Oceňování zásob	46
3.1.4 Účetní operace	48
3.2 Pohledávky	54
3.2.1 Charakteristika pohledávek	54
3.2.2 Rozdělení pohledávek	54

3.2.3	Oceňování pohledávek	55
3.2.4	Účetní operace	55
3.3	Krátkodobý finanční majetek a peněžní prostředky	60
3.3.1	Charakteristika a oceňování	60
3.3.2	Účetní operace	60
4.	KAPITOLA: VLASTNÍ KAPITÁL	69
4.1	Základní kapitál	70
4.1.1	Charakteristika základního kapitálu	70
4.1.2	Rozdělení základního kapitálu	70
4.1.3	Účetní operace	70
4.2	Kapitálové fondy a fondy tvořené ze zisku	76
4.2.1	Charakteristika fondů vlastního kapitálu	76
4.2.2	Rozdělení fondů vlastního kapitálu	76
4.2.3	Účetní operace	76
4.3	Výsledky hospodaření	78
4.3.1	Charakteristika výsledků hospodaření	78
4.3.2	Rozdělení výsledků hospodaření	78
4.3.3	Účetní operace	78
5.	KAPITOLA: CIZÍ ZDROJE	83
5.1	Rezervy	84
5.1.1	Charakteristika rezerv	84
5.1.2	Rozdělení rezerv	84
5.1.3	Účetní operace	85
5.2	Závazky	88
5.2.1	Charakteristika závazků	88
5.2.2	Rozdělení závazků	88
5.2.3	Oceňování závazků	88
5.2.4	Účetní operace	88
6.	kapitola	
	Časové rozlišení, náklady a výnosy	101
6.1	Časové rozlišení	102
6.1.1	Rozdělení časového rozlišení	102
6.1.2	Účetní operace	103
6.2	Náklady a výnosy	107
6.2.1	Druhé a účelové členění nákladů a výnosů	108
6.2.2	Náklady a výnosy z provozní činnosti	108
6.2.3	Náklady a výnosy z finanční činnosti	110
7.	KAPITOLA: ÚČETNÍ UZÁVĚRKA A ZÁVĚRKA	115
7.1	Uzávěrkové operace	116
7.2	Inventarizace majetku a závazků	116
7.3	Daňová analýza a výpočet daně z příjmů	117
7.3.1	Splatná daň z příjmů	117
7.3.2	Odložená daň z příjmů	119
7.4	Uzavření účetních knih	122

7.5 Účetní závěrka	123
7.5.1 Rozvaha	126
7.5.2 Výkaz zisku a ztráty	126
7.5.3 Přehled o peněžních tocích	127
7.5.4 Přehled o změnách vlastního kapitálu	127
7.5.5 Příloha	128
7.5.6 Výroční zpráva	129
7.5.7 Audit	129
7.5.8 Schválení a zveřejnění účetní závěrky	130
Glosář	133
Vzorový test	137
Seznam literatury	139

Seznam obrázků

Obrázek 1.1 Označení účtu	22
Obrázek 1.2 Účtování na rozvahových účtech	23
Obrázek 1.3 Účtování na výsledkových účtech	23
Obrázek 2.1 Účtování pořízení DNM a DHM	37
Obrázek 2.2 Účtování poskytnutých záloh na dlouhodobý majetek	39
Obrázek 2.3 Účtování technického zhodnocení DNM a DHM	40
Obrázek 2.4 Účtování vyřazení DNM a DHM	41
Obrázek 2.5 Účtování odpisů dlouhodobého majetku	42
Obrázek 3.1 Účtování materiálu a zboží způsobem A	55
Obrázek 3.2 Účtování zásob vlastní výroby způsobem A	56
Obrázek 3.3 Účtování materiálu a zboží způsobem B	57
Obrázek 3.4 Účtování zásob vlastní výroby způsobem B	57
Obrázek 3.5 Účtování opravných položek k zásobám	60
Obrázek 3.6 Účtování pohledávek z obchodních vztahů	62
Obrázek 3.7 Účtování reklamací z pohledu prodávajícího	62
Obrázek 3.8 Účtování poskytnutých provozních záloh	63
Obrázek 3.9 Účtování pohledávek za zaměstnanci	64
Obrázek 3.10 Účtování operací v pokladně	67
Obrázek 3.11 Účtování cenin	68
Obrázek 3.12 Účtování operací na bankovním účtu	69
Obrázek 4.1 Účtování vkladů do ZK z pohledu příjemce vkladu	79
Obrázek 4.2 Účtování vkladů do ZK z pohledu vkladatele	80
Obrázek 4.3 Účtování zvýšení ZK úpisem nových akcií	81
Obrázek 4.4 Účtování zvýšení ZK z vlastních zdrojů	82
Obrázek 4.5 Účtování snížení ZK snížením jmenovité hodnoty akcií	83
Obrázek 4.6 Účtování rozdělení výsledku hospodaření	87
Obrázek 5.1 Účtování rezerv	94
Obrázek 5.2 Účtování závazků z obchodních vztahů	99
Obrázek 5.3 Účtování reklamací z pohledu kupujícího	99
Obrázek 5.4 Účtování mezd zaměstnanců	102
Obrázek 5.5 Účtování dotací	105
Obrázek 5.6 Účtování přijatých záloh	106
Obrázek 5.7 Účtování operací na bankovním úvěru	107
Obrázek 5.8 Účtování vydaných dluhopisů	107
Obrázek 6.1 Účtování nákladů příštích období	115
Obrázek 6.2 Účtování komplexních nákladů příštích období	116
Obrázek 6.3 Účtování příjmů příštích období	117
Obrázek 6.4 Účtování výdajů příštích období	117
Obrázek 6.5 Účtování výnosů příštích období	118
Obrázek 7.2 Uzavření účetních knih	136
Obrázek 7.3 Otevření účetních knih	137

Seznam tabulek

Tabulka 1.1 Základní struktura rozvahy	21
Tabulka 1.2 Typy rozvahových operací	22
Tabulka 2.1 Operace související s nákupem a prodejem DFM	46
Tabulka 2.2 Operace související s přeceněním DFM	47
Tabulka 3.1 Poskytnuté zálohy na zásoby	59
Tabulka 3.2 Zásoby na cestě	59
Tabulka 3.3 Dohadný účet pasivní u zásob	59
Tabulka 3.4 Pohledávky za společníky	63
Tabulka 3.5 Pohledávky za státem	63
Tabulka 3.6 Opravné položky k pohledávkám	65
Tabulka 3.7 Pohledávky za upsaný základní kapitál	65
Tabulka 3.8 Peníze na cestě	69
Tabulka 3.9 Operace související s nákupem a prodejem KFM	70
Tabulka 3.10 Operace související s přeceněním KFM	71
Tabulka 4.1 Ostatní kapitálové fondy	85
Tabulka 5.1 Závazky ke společníkům	100
Tabulka 5.2 Přímé a nepřímé daně	103
Tabulka 6.1 Typy výsledkových operací	120
Tabulka 7.1 Výpočet splatné daně z příjmů právnických osob	132
Obrázek 7.1 Účtování odložené daně	134
Tabulka 7.2 Rozsah účetních výkazů podle kategorií účetních jednotek	138
Tabulka 7.3 Kategorie účetních jednotek	139

Značky a symboly v učebním textu

Struktura distančních učebních textů je rozdílná již na první pohled, a to např. v zařazování grafických symbolů – značek.

Specifické grafické značky umístěné na okraji stránky upozorňují na definice, cvičení, příklady s postupem řešení, klíčová slova a shrnutí kapitol. Značky by měly studenta intuitivně vést tak, aby se již po krátkém seznámení s distanční učebnicí dokázal v textu rychle a snadno orientovat.

Definice

Upozorňuje na definici nebo poučku pro dané téma.

Příklad

Označuje příklad praktické aplikace učiva včetně řešení.

Otázky k procvičení a úkoly

Označuje otázky a úkoly s postupem řešení na konci kapitoly.

Klíčová slova

Upozorňuje na důležité výrazy či odborné termíny nezbytné pro orientaci v daném tématu.

Shrnutí kapitoly

Shrnutí kapitoly se zařazuje na konec dané kapitoly. Přehledně, ve strukturovaných bodech shrnuje to nejpodstatnější z předchozího textu.

Seznam zkratek

- CP – Cenné papíry
CZ – Cizí zdroje
ČNB – Česká národní banka
ČR_{A/P} – Časové rozlišení aktivní / pasivní
ČSSZ – Česká správa sociálního zabezpečení
ČSÚ – Český statistický úřad
ČÚS – České účetní standardy
DFM – Dlouhodobý finanční majetek
DHM – Dlouhodobý hmotný majetek
DNM – Dlouhodobý nehmotný majetek
DPFO – Daň z příjmu fyzických osob
DPH – Daň z přidané hodnoty
DPPO – Daň z příjmu právnických osob
FAD – Faktura dodavatelská (přijatá)
FAO – Faktura odběratelská (vydaná)
HMV – Hmotné movité věci
IFRS – Mezinárodní standardy účetního výkaznictví
KFM – Krátkodobý finanční majetek
KS – Konečný stav
N_{P/F} – Náklady provozní / finanční
NOZ – Nový občanský zákoník
OA – Oběžná aktiva
OP – Opravná položka
OR – Obchodní rejstřík
PPD – Příjmový pokladní doklad
PŘI – Příjemka
PS – Počáteční stav
SP – Sociální pojištění
TZ – Technické zhodnocení
ÚJ – Účetní jednotka
ÚZ – Účetní závěrka
VBÚ – Výpis z bankovního účtu
VH – Výsledek hospodaření
VK – Vlastní kapitál
V_{P/F} – Výnosy provozní / finanční
VPD – Výdajový pokladní doklad
VÚD – Vnitřní účetní doklad
VÚÚ – Výpis z úvěrového účtu

VÝD – Výdejka

VyZÚ – Vyhláška k zákonu o účetnictví

ZC – Zůstatková cena

ZDP – Zákon o daních z příjmů

ZDPH – Zákon o dani z přidané hodnoty

ZK – Základní kapitál

ZOK – Zákon o obchodních korporacích

ZP – Zdravotní pojištění

ZP. B – Způsob B

ZÚ – Zákon o účetnictví

PŘEDMLUVA

Předkládaný studijní text je určen zejména pro výuku předmětu Finančního účetnictví na Vysoké škole ekonomie a managementu.

Cílem této publikace je vysvětlit informace prezentované v účetní závěrce všem, kteří se potřebují rychle orientovat v účetních výkazech dané společnosti a chtějí se seznámit se základními principy českého účetnictví. Studijní text je zaměřen na účetní jednotky, které jsou podnikateli. Účetní případy nejsou vysvětlovány přímo pomocí směrné účtové osnovy nebo položek účtového rozvrhu, ale snahou autora je zachytit podstatu konkrétní hospodářské operace, její interpretaci v účetnictví a zobrazení v účetních výkazech. V příkladech jsou záměrně použity různé typy účetních záznamů a zobrazení účetních operací.

Studijní text je rozdělen do sedmi kapitol, které jsou zaměřeny na jednotlivé oblasti finančního účetnictví. První kapitola je věnována významu a základním prvkům účetnictví a právním předpisům. Ve druhé až šesté kapitole jsou vysvětleny postupy a metody související se všemi položkami základních účetních výkazů, tj. rozvahy, výkazu zisku a ztráty. Pozornost je věnována zejména způsobu zobrazení jednotlivých účetních operací v účetních výkazech. Sedmá kapitola shrnuje problematiku účetní uzávěrky a sestavení výkazů v rámci účetní závěrky, včetně následných povinností jako je audit a zveřejňování.

Ve všech kapitolách jsou použity různé typy příkladů. Všechny kapitoly jsou úzce provázané, a proto není možné chápat jednotlivé části jako samostatné celky bez dalších návazností. Vzhledem k charakteru českého účetnictví je nutné jednotlivé účetní operace a problémy řešit v kontextu příslušných právních předpisů, avšak účetní problematika obsahuje pouze základní informace k daňové oblasti. Publikace si neklade za cíl obsáhnout rozsáhlou problematiku daní. Pro zjednodušení a zobecnění účetních postupů nejsou v textu použity aktuální daňové sazby, ani není rozlišována základní nebo snížená sazba DPH. U veškerých příkladů je tak použita sazba DPH ve výši 20 %. Ukázkové příklady i účtování jsou primárně zaměřené na obchodní společnosti, a to zejména na akciovou společnost a společnost s ručením omezeným. Pokud není uvedeno v zadání příkladů jinak, účetním obdobím je kalendářní rok, není účtováno otevírání a uzavírání zůstatků jednotlivých účtů, celý výsledek hospodaření za minulé účetní období se převádí do nerozdělených zisků nebo neuhrazených ztrát, výsledek hospodaření běžného období je tvořen pouze výsledky vyplývajícími ze zadání a daň z příjmů právnických osob ve většině případů pro zjednodušení není uvažována. Náklady a výnosy jsou účtovány v provozní oblasti podle druhového členění.

Přeji Vám hodně úspěchů při studiu a věřím, že předkládaný studijní text Vám bude nápomocen nejen k úspěšnému zvládnutí předmětu na škole, ale i ve Vaší praxi.

Veškeré připomínky, výhrady i náměty k textu jsou vítány.

1

kapitola

Základy účetnictví

1. kapitola

Základy účetnictví

Úvod

Každý podnikatelský subjekt potřebuje pro své řízení a rozhodování informace. Tyto informace poskytuje zejména vlastníkům a manažerům účetnictví. Informace získané z účetnictví slouží i ostatním uživatelům např. bankám, finančním úřadům, odběratelům, dodavatelům apod.

Účetnictví sleduje stav a pohyb veškerého podnikatelského (obchodního) majetku, závazků, kapitálu, nákladů, výnosů a výsledku hospodaření. Účetnictví pro zaznamenání hospodářských operací používá soustavu účtů, na které provádí záznamy podvojnými zápisy. Účetní záznamy se průběžně zaznamenávají do účetních knih a na konci účetního období se z nich sestavují účetní výkazy. Účetnictví vedou účetní jednotky (např. právnické osoby) nepřetržitě po celou dobu své existence.

Cíle kapitoly

- Vysvětlit základní pojmy v dané problematice.
- Seznámit s účetními zásadami a principy.
- Popsat používané účetní doklady a účetní knihy a identifikovat způsob oceňování majetku a závazků.
- Vysvětlit princip účtování na aktivních, pasivních, nákladových a výnosových účtech.
- Upozornit na právní předpisy týkající se oblasti účetnictví.

1.1

Význam účetnictví

Informace o prosperitě, ziskovosti či ztrátovosti patří mezi důležité informace pro řízení financí a měření výkonnosti, včetně informací o struktuře majetku a nákladů a jejich vazbách na výnosy.

DEFINICE

Účetnictví

Účetnictví představuje metodicky ucelený systém informací o činnosti podniku, kdy předmětem je zobrazení majetkové struktury podniku (aktiv), zdrojů krytí tohoto majetku (pasiv), sledování nákladů a výnosů a zjištění výsledku hospodaření.

Uživatelé účetních informací můžeme rozdělit na interní (vnitřní) a externí (vnější):

- Interními uživateli jsou především *vlastníci, manažeři a zaměstnanci*.
- Externí uživatelé představují *banky, pojišťovny, finanční úřady, statistický úřad, odběratelé, dodavatelé, konkurence, soudy a policie, potenciální investoři a veřejnost*.

Účetní jednotky jsou povinny vést účetnictví správné, úplné, průkazné, srozumitelné, přehledné a způsobem zaručujícím trvalost účetních záznamů (§ 8 ZÚ):

- Účetnictví je **správné**, jestliže ÚJ vede účetnictví tak, že to neodporuje právním předpisům upravujícím účetnictví ani neobchází jejich účel.
- Účetnictví je **úplné**, jestliže ÚJ zaúčtovala v účetním období v účetních knihách všechny účetní případy a sestavila účetní závěrku, popřípadě vyhotovila výroční zprávu, zveřejnila informace požadovaným způsobem a má o těchto skutečnostech veškeré účetní záznamy.
- Účetnictví je **průkazné**, jestliže všechny účetní záznamy jsou průkazné a účetní jednotka provedla inventarizaci.
- Účetnictví je **srozumitelné**, jestliže umožňuje spolehlivě určit obsah účetních případů, které byly předmětem účetních záznamů vzniklých na základě průkazného účetního dokladu (včetně zabezpečení průkazné vazby mezi účetním dokladem a účetním záznamem).
- Účetnictví je **vedeno způsobem zaručujícím trvalost účetních záznamů**, jestliže ÚJ je schopna splnit povinnosti spojené s jejich úschovou a zpracováním podle zákona o účetnictví po celou požadovanou dobu.

1.2

Účetní zásady a principy

DEFINICE

Účetní zásady

Účetní zásady představují soubor určitých pravidel a základních principů účetního myšlení, které jsou dodržovány všemi účetními jednotkami při vedení účetnictví a sestavování účetních výkazů. Většina z nich je zapracována do zákona o účetnictví a společně s dalšími účetními principy vytvářejí obecně uznávané účetní zásady, které musí účetní jednotky při vedení účetnictví respektovat a dodržovat.

Mezi účetní zásady a principy patří:

- zásada věrného a poctivého zobrazení,
- zásada účetní jednotky,
- zásada neomezeného trvání účetní jednotky,
- zásada zjišťování výsledku hospodaření v pravidelných intervalech,
- zásada nezávislosti účetních období (akruální princip),
- zásada stálosti metod (konzistence),
- zásada významnosti (materiality),
- zásada zákazu kompenzace,
- zásada opatrnosti,
- princip podvojnosti a souvztažnosti,
- princip dokumentace,
- bilanční princip a bilanční kontinuita.

Účetní jednotky jsou povinny vést účetnictví tak, aby **účetní závěrka byla sestavena** na jeho základě **srozumitelně a podávala věrný a poctivý obraz** (§ 7 ZÚ) předmětu účetnictví a finanční situace ÚJ. Na takto sestavené účetní závěrce pak osoba, která tyto informace využívá, činí ekonomická rozhodnutí. Zobrazení je věrné, jestliže obsah položek účetní závěrky odpovídá skutečnému stavu, který je přitom zobrazen v souladu s účetními metodami, jejichž použití je účetní jednotce uloženo zákonem o účetnictví nebo jinými prováděcími předpisy. Zobrazení je poctivé, když jsou při něm použity účetní metody způsobem, který vede k dosažení věrnosti. Tato zásada je nadřazena všem ostatním účetním zásadám. Více o účetní závěrce v kapitole 7.

Sledování stavu a pohybu aktiv (majetku), pasiv (vlastního kapitálu, závazků), nákladů, výnosů, zjišťování výsledku hospodaření a sestavování účetních výkazů se provádí za určitý ekonomický celek, tj. **účetní jednotku**. Zákon o účetnictví (§ 1 ZÚ) mezi účetní jednotky zahrnuje:

- a) právnické osoby, které mají sídlo na území České republiky;
- b) zahraniční osoby, pokud na území České republiky podnikají nebo provozují jinou činnost podle zvláštních právních předpisů;
- c) organizační složky státu¹;
- d) fyzické osoby, které jsou jako podnikatelé zapsány v obchodním rejstříku;
- e) ostatní fyzické osoby, které jsou podnikateli, pokud jejich obrat podle zákona o DPH v rámci jejich podnikatelské činnosti přesáhl za bezprostředně předcházející kalendářní rok částku 25 mil. Kč;
- f) ostatní fyzické osoby, které vedou účetnictví na základě svého rozhodnutí;
- g) ostatní fyzické osoby, které jsou podnikateli a jsou společníky sdruženými ve společnosti, pokud alespoň jeden ze společníků sdružených v této společnosti je osobou uvedenou v písm. a) až f) nebo h) až l);
- h) ostatní fyzické osoby, kterým povinnost vedení účetnictví ukládá zvláštní právní předpis;
- i) svěřenské fondy podle NOZ;
- j) fondy obhospodařované penzijní společnosti podle zvláštního právního předpisu;
- k) investiční fondy bez právní osobnosti podle zvláštního právního předpisu;
- l) účetní jednotky, kterým povinnost sestavení účetní závěrky stanoví zvláštní právní předpis nebo které jsou účetní jednotkou podle zvláštního právního předpisu.

Účetní jednotka je povinna použít účetní metody způsobem, který vychází z předpokladu, že bude **nepřetržitě pokračovat ve své činnosti** a že u ní nenastává žádná skutečnost, která by ji omezovala nebo jí zabráňovala v této činnosti pokračovat i v dohledné budoucnosti (§ 7 ZÚ). V případě, že účetní jednotka má informaci o tom, že u ní taková skutečnost nastává, je povinna použít účetní metody způsobem tomu odpovídajícím, přičemž informaci o použitém způsobu jsou povinny uvést v příloze v účetní závěrce. Neomezenou dobu trvání účetní jednotky mohou ovlivnit např. opakované ztráty z provozní činnosti, nadměrné nebo zastaralé zásoby, dlouhodobé nedobytné pohledávky, závazky po lhůtě splatnosti, odchod klíčových členů vedení ÚJ bez jejich náhrady, ztráta důležitého trhu nebo klíčového zákazníka apod.

1 Organizační složky státu zastupují stát v určitých oblastech veřejné správy a hospodaří s majetkem státu. Mezi organizační složky státu patří např. ministerstva, soudy, Úřad vlády ČR, Hasičský záchranný sbor ČR, Policie ČR, Česká správa sociálního zabezpečení, finanční úřady.

Neomezená doba trvání účetní jednotky se rozděluje na **pravidelné intervaly, za které je možné zjistit výsledek hospodaření**. V souladu se zákonem o účetnictví (§ 3 ZÚ) je účetním obdobím *nepreržitě po sobě jdoucích 12 měsíců*, není-li stanoveno jinak (např. při vzniku nebo zániku ÚJ, při přeměnách společností). Účetní období se buď shoduje s *kalendářním rokem*, nebo je *hospodářským rokem*. Hospodářským rokem je účetní období, které může začínat pouze prvním dnem jiného měsíce, než je leden.

V souladu s **akruálním principem** (§ 3 ZÚ) musí účetní jednotky účtovat o skutečnostech, které jsou předmětem účetnictví, do období, s nímž tyto skutečnosti časově a věcně souvisí. V účetním období účetní jednotky účtují o účetních případech v souladu s účetními metodami, přitom o veškerých nákladech a výnosech účtují bez ohledu na okamžik jejich zaplacení nebo přijetí. *Cílem akruálního účetnictví je vykázat v účetním období veškerá aktiva, pasiva, náklady a výnosy, která v daném období vznikla, i pokud ještě nebyl uskutečněn odpovídající pohyb peněžních prostředků*. Na základě akruálního principu se výsledek hospodaření zjišťuje jako rozdíl mezi výnosy a náklady a nikoliv jako rozdíl mezi příjmy a výdaji. Náklady představují pro ÚJ v peněžní formě vyjádřený souhrn spotřebovaných hospodářských prostředků a práce za určité období, tj. vstupy do podnikatelské činnosti. Výnosy naopak v peněžní formě vyjadřují výkony ÚJ, tj. výstupy z podnikatelské činnosti.

Zásada stálosti metod (§ 7 ZÚ) stanoví, že účetní jednotka nesmí měnit účetní metody (např. způsob oceňování, odpisování majetku) nejen v průběhu účetního období, ale i mezi obdobími. Změnit účetní metodu může pouze tehdy, povede-li tato změna k zajištění věrného a poctivého obrazu předmětu účetnictví a finanční situace účetní jednotky. Ke změně metody může dojít pouze při přechodu mezi účetními obdobími (a nikoliv v průběhu jednoho účetního období), a to s náležitým odůvodněním v příloze k účetní závěrce.

Zásada významnosti (§ 19 ZÚ) požaduje, aby účetní výkazy obsahovaly takové informace, které jsou pro uživatele významné z hlediska jejich případných rozhodnutí. Informace se považuje za významnou, jestliže je o ní možné předpokládat, že by její neuvedení nebo chybné uvedení mohlo ovlivnit úsudek uživatele. Významnost těchto jednotlivých informací se posuzuje v souvislosti s jinými obdobnými informacemi.

Zákaz kompenzace platí pro pohledávky, závazky, náklady a výnosy (§ 7 ZÚ). Existují ovšem výjimky, které umožňují vzájemně zúčtovat (vyrovnat) tyto položky. V účetnictví a v účetní závěrce lze vzájemně zúčtovat (§ 58 VyZÚ):

- dobropisy nebo refundace týkající se konkrétní nákladové nebo výnosové položky, pokud se vztahují ke stejnému období, kdy byl náklad nebo výnos zúčtován;
- doměrky a vratky daní, vč. účtování o odložené dani;
- rozdíly zjištěné při inventarizaci, které vznikly ve stejném účetním období prokazatelně neúmyslnou záměnou jednotlivých druhů zásob;
- rezervy a opravné položky;
- souhrnné vykázání kurzových rozdílů, zisků a ztrát z přecenění majetku a závazků na reálnou hodnotu, vykázání rezervy na daň z příjmů a uhrazených záloh na daň;
- pohledávky a závazky (s výjimkou záloh) vůči stejné fyzické nebo právnické osobě, které mají dobu splatnosti do 1 roku a jsou vedeny ve stejných měnách.

K rozvahovému dni musí účetní jednotky respektovat **zásadu opatrnosti** (§ 25, 26 ZÚ). Podle této zásady znamená do účetnictví promítnout všechna předvídatelná rizika a možné ztráty, které jsou účetní jednotce známy do okamžiku sestavení účetní závěrky. V účetnictví by tak aktiva a výnosy neměly být nadhodnoceny, pasiva a náklady podhodnoceny. Příkladem uplatnění zásady opatrnosti je *tvorba rezerv, tvorba opravných položek a účtování o odpisech majetku*. Rezervy představují tvorbu zdroje na budoucí výdaje. Opravnými položkami se vyjadřuje přechodné snížení hodnoty majetku. Odpisy majetku naopak vyjadřují trvalé snížení jeho hodnoty. Účetní jednotky mají respektovat tuto zásadu bez ohledu na to, zda je výsledkem hospodaření zisk nebo ztráta.

Princip podvojnosti (§ 3 ZÚ) může být v účetnictví dodržen *v rámci jednoduchého nebo složeného účetního zápisu*. Při jednoduchém účetním zápisu je jeden účetní případ zaúčtován na dvou účtech, a to stejnou částkou na straně MD jednoho účtu a na straně D účtu druhého. U složeného účetního zápisu musí platit, že součet částek zaúčtovaných na straně MD různých účtů v rámci jednoho účetního případu je roven součtu částek zaúčtovaných na straně D jiných účtů v rámci stejného účetního případu.

Princip souvztažnosti představuje určení správných účtů pro zaznamenání účetního případu. Zvolené účty musí odpovídat obsahu účetního případu, tj. musí být vybrány tak, aby zápis na nich měl smysl a co nejlépe zachycoval konkrétní hospodářskou operaci. Správně zvolené účty závisí na používaném účtovém rozvrhu ÚJ, který je sestaven v souladu se závaznou směrnou účtovou osnovou.

Princip dokumentace (§ 11 ZÚ) znamená, že veškeré hospodářské operace v účetnictví musí být objektivně doloženy odpovídajícími doklady.

Bilanční princip (§ 4 VyZÚ) je uplatněn při sestavení základního účetního výkazu, tj. rozvahy (bilance), a při účtování všech účetních případů. Každý podnikatelský subjekt potřebuje k zajištění své hospodářské činnosti majetek. Na tento majetek se můžeme dívat z hlediska jeho konkrétního složení (druhu) nebo z hlediska zdrojů jeho financování. *Aktiva představují účetní termín pro složení majetku* (Odpověď na otázku: Jaký majetek podnik vlastní?) a *pasiva představují účetní termín pro zdroje financování majetku* (Odpověď na otázku: Odkud byl majetek pořízen?). Tento dvojitý pohled na majetek je vyjádřením bilančního principu (bilanční rovnice), kdy platí:

$$\text{AKTIVA} = \text{PASIVA}$$

Rozvaha představuje účetní výkaz, který informuje uživatele o stavu složení majetku a zdrojích jeho krytí k určitému datu, tj. rozvahovému dni. Podle časového okamžiku sestavení můžeme rozlišit rozvahu:

- zahajovací* sestavenou při vzniku ÚJ, která obsahuje aktiva vložená vlastníky a k tomu odpovídající zdroje krytí těchto aktiv (zejména základní kapitál);
- počáteční* sestavenou na začátku účetního období, která představuje majetek využitelný ÚJ v následujícím období;
- konečnou* sestavenou na konci účetního období, která vyjadřuje stav majetku po uskutečnění hospodářské činnosti ve sledovaném období.

TABULKA 1.1

Základní struktura rozvahy

AKTIVA (složení majetku)		PASIVA (zdroje financování majetku)	
A.	Pohledávky za upsaný základní kapitál	A.	Vlastní kapitál
B.	Stálá aktiva	A.I.	Základní kapitál
B.I.	Dlouhodobý nehmotný majetek	A.II.	Ážio a kapitálové fondy
B.II.	Dlouhodobý hmotný majetek	A.III.	Fondy ze zisku
B.III.	Dlouhodobý finanční majetek	A.IV.	Výsledek hospodaření minulých let
C.	Oběžná aktiva	A.V.	Výsledek hospodaření běžného účetního období
C.I.	Zásoby	A.VI.	Rozhodnuto o zálohové výplatě podílu na zisku
C.II.	Pohledávky	B.+C.	Cizí zdroje
C.III.	Krátkodobý finanční majetek	B.	Rezervy
C.IV.	Peněžní prostředky	C.	Závazky
		C.I.	Dlouhodobé závazky
		C.II.	Krátkodobé závazky
D.	Časové rozlišení aktiv	D.	Časové rozlišení pasiv

Z hlediska vlivu účetních případů na rozvahu rozeznáváme 4 základní typy změn. Při každém z těchto typů způsobí účetní případ změnu u dvou rozvahových položek. Po každé změně musí být ovšem zachována rovnováha stran, tzn. bilanční rovnice.

 TABULKA 1.2

Typy rozvahových operací

Příklad účetní operace	Aktiva	Pasiva	Vliv na celkový stav (bilanční sumu) rozvahy
Nákup stroje na dodavatelskou fakturu	Zvýšení	Zvýšení	Zvýšení
Splátka úvěru z bankovního účtu	Snížení	Snížení	Snížení
Odvod peněz z pokladny na bankovní účet	Zvýšení a snížení	Bez změny	Bez změny
Převod části zisku do rezervního fondu	Bez změny	Zvýšení a snížení	Bez změny

Bilanční kontinuita (§ 19 ZÚ) znamená sestavovat rozvahu tak, aby počáteční stavy rozvahových účtů, kterými se otevírá účetní období, navazovaly na konečné zůstatky rozvahových účtů, kterými se bezprostředně předcházející období uzavřelo.

CVIČENÍ 1

Jaké rozeznáváme základní typy změn v rozvaze?

1.3

Základní prvky účetnictví

1.3.1 Účet a soustava účtů

Důležitým metodickým prvkem účetnictví je zachycení všech účetních případů na účtech, na kterých se třídí a sumarizují podle věcného hlediska. Každý účet je označen názvem a číselným znakem, který vystihuje jeho obsah. Ke schematickému znázornění účetních případů na účtech se používá tzv. **T-forma** v podobě písmene T.

 OBRÁZEK 1.1

Označení účtu

Číslo a název účtu

Má Dáti (MD)	Dal (D)
Levá	Pravá
Dlužnická	Věřitelská
Debet	Kredit
Na vrub	Ve prospěch

Rozeznáváme následující druhy účtů:

- 1) **Rozvahové účty² (aktivní a pasivní)** jsou určeny ke sledování stavu a pohybu majetku, vlastního kapitálu a závazků. Na základě rozvahových účtů je sestavena rozvaha, která vyjadřuje stav (zůstatek) aktiv a pasiv k určitému datu. Z toho důvodu jsou tyto účty někdy označovány jako *stavové*.

2 V rozvaze (ve sloupci korekce) se vykazují i tzv. opravné účty, které se vztahují k některým aktivním účtům. Tyto opravné účty vyplývají ze zásady opatrnosti a jejich úkolem je opravit zaúčtovanou částku na hlavním aktivním účtu. Mezi tyto opravné účty patří oprávky a opravné položky.

- 2) **Výsledkové účty (nákladové a výnosové)** jsou určeny ke sledování pohybu nákladů a výnosů. Z výsledkových účtů je sestaven výkaz zisku a ztráty, který představuje pohyb (tok) těchto položek za sledované účetní období. Proto jsou tyto účty označovány jako *tokové*.
- 3) **Závěrkové účty (počáteční účet rozvahový, konečný účet rozvahový a účet zisku a ztrát)** jsou používány na začátku účetního období k otevření účtů (účetních knih) a na konci účetního období k uzavření účtů (účetních knih).³
- 4) **Podrozvahové účty** zachycují majetek a závazky, které se nevykazují přímo v rozvaze. Na podrozvahových účtech se sledují (ČÚS č. 001) např. hypotéky, najatý majetek, majetek přijatý do úschovy, zásoby přijaté ke zpracování, eskontované směnky, odepsané pohledávky, pohledávky a závazky z leasingu, pohledávky a závazky z derivátů apod.
- 5) **Syntetické a analytické účty.** Rozvahové a výsledkové účty jsou označovány jako syntetické. K podrobnějšímu sledování syntetického účtu se používá libovolné množství účtů analytických, a to podle potřeb účetní závěrky, účetní jednotky nebo požadavků právních předpisů. Při vytváření analytických účtů bere ÚJ v úvahu (ČÚS č. 001) např. daňové hledisko nákladů a výnosů, jednotlivé druhy majetku, jednotlivé dlužníky u pohledávek a věřitele u závazků, členění majetku a závazků na českou a cizí měnu, potřeby zúčtování s institucemi sociálního a zdravotního pojištění, potřeby finančního řízení ÚJ apod.

Pro sledování složení majetku slouží aktivní účty a pro zdroje financování tohoto majetku účty pasivní. Počáteční stavy se zapisují na straně MD aktivních účtů a na straně D pasivních účtů. Konečné stavy aktivních účtů se zjišťují tak, že se k počátečnímu stavu přičtou přírůstky (obrat MD) a odečtou úbytky (obrat D). U pasivních účtů se k počátečnímu stavu přičtou přírůstky (obrat D) a odečtou úbytky (obrat MD).

OBRÁZEK 1.2

Účtování na rozvahových účtech

MD	Aktivní účty	D	MD	Pasivní účty	D
PS					PS
přírůstky (Σ přírůstků = obrat MD)		úbytky (Σ úbytků = obrat D)	úbytky (Σ úbytků = obrat MD)		přírůstky (Σ přírůstků = obrat D)
KS					KS

Výsledkové účty slouží pro zachycení postupného narůstání výše nákladů a výnosů během účetního období. Obraty těchto účtů se na konci účetního období převádějí na účet výsledku hospodaření. Tímto převodem jsou nákladové a výnosové účty vynulovány a do dalšího účetního období tak vstupují bez počátečních zůstatků.

OBRÁZEK 1.3

Účtování na výsledkových účtech

MD	Nákladové účty	D	MD	Výnosové účty	D
přírůstky (Σ přírůstků = obrat MD)		úbytky (Σ úbytků = obrat D)	úbytky (Σ úbytků = obrat MD)		přírůstky (Σ přírůstků = obrat D)
KS					KS

1.3.2 Směrná účtová osnova a účtový rozvrh

Směrná účtová osnova určuje uspořádání a označení účtových tříd, účtových skupin a případně i syntetických účtů pro účtování o stavu a pohybu aktiv, pasiv, nákladů a výnosů (§ 14 ZÚ, § 45

³ V průběhu účetního období se uskutečňuje stále stejný sled účetních prací, tzv. účtovací cyklus. Účtovací cyklus začíná otevřením účetních knih, pokračuje účtováním běžných hospodářských operací během účetního období a končí uzavřením účetních knih.